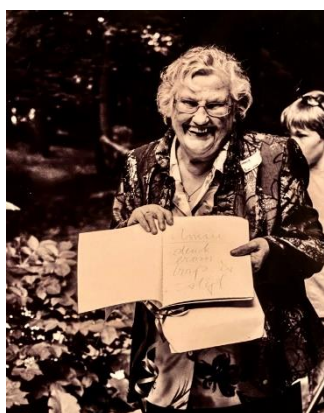

Aantekeningen vroege jeugd Annie Leijen

De vereniging ontving van M. Logman die uit de nalatenschap van haar moeder een brief vond die haar moeder, Annie Leijen 31-01-1932/15-11-2023, schreef aan haar broer Simon voor zijn 80^e verjaardag. Gelukkig voor ons heeft ze aan ons gedacht.

We hebben bij dit verhaal zoveel mogelijk illustraties gezocht die voor een uit het Gemeentearchief Zaanstad en voor een deel uit het familiearchief van de familie Logman komen. Het echtpaar Jacobus Nicolaas Leijen en Johanna Barbara Keesen schreef zich op 29 april 1925 in de gemeente Zaandam in. Ze kwamen uit Alkmaar en het eerste adres in Zaandam was Czaar Peterstraat 21, een bovenwoning. Johanna Anthonia Maria (Annie) diende zich als eerste kind aan.

Voor Siem zijn 80e verjaardag gevierd op 8 juni 2013 in het theehuis aan het Sint Oda Park.

Beste Siem, omdat ik destijds niet steil achter - of voorover naar beneden geduikeld ben, kan ik nu een verslag schrijven over je prille jeugd. Zorgzame broer, ik lever bij deze de bewuste waarschuwing aan mij "de trap is stijl" in, zodat je die kunt vernietigen of voor het nageslacht bewaren.

Niemand is uiteindelijk volmaakt. Van harte gefeliciteerd en ik wens je nog heel veel gelukkige gezonde jaren.

Het begon allemaal in de Koning Williamstraat 59 . Net verhuisd, diende ik mij aan. Geen echte gordijnen voor de ramen, onuitgepakte dozen rondom en een risicovol brandend kaarsje voor de goede afloop. Het liep allemaal – weliswaar een maand te vroeg - goed af.

Maar in mijn genen moet iets van die sfeer zijn opgeslagen.... ☺

Na ruim een jaar, alles inmiddels op orde, werd jij geboren. Een stamhouder en vernoemd naar opa Leijen " Simon Petrus " en als gebruikelijk Maria toe.

Het huis had een kleine voortuin, begrensd door een ligusterhaag waar helianthen (een klein soort zonnebloem) de boventoon voerden en een ruime achtertuin waar je via een trap kon komen. Er stond een schuur achterin met een zandbak ernaast en over de lengte een royaal kippenhok.

In de zandbak moesten wij spelen met blote benen, zeer tegen de zin van opoe Leijen die niet tegen bloot kon en 'principes' had. Maar moeder wilde zo onze O-benen in aanleg te lijf. Levertraan van een stenen maatlepel en buiten met blote benen.

De Koning Williamstraat. Aan de linkerkant van de straat was nr. 59. Aan het eind de 'Bewaarschool'.

Gekleed droegen wij een wit katoenen "lijfje", jij ook. Dat was een soort hesje dat van achteren sloot met vier brede elastieken aan de onderkant. Die elastieken waren voorzien van knoopsgaten. Het werd per meter verkocht als knoopsgaten elastiek. Zo werden de knopen aan de lange file d'Ecosse kousen vast gemaakt. Op heel oude foto's zie je de kousen nog.

In de schuur waar pa voor ons van alles maakte (de wip en de rode trapauto) stond buiten de werkbank een gebruikt, buikig metalen ladenkastje, dat rook naar Oosterse kruiden, maar toen vol zat met allerlei boutjes en moertjes, schroefjes en knutselmateriaal. `en... niemand mocht daar ooit een vinger naar uitsteken.

Het kippenhok moest op gezette tijden schoongemaakt en ontsmet worden. Dat gebeurde met carbid en gaf een vervelende indringende lucht af.

In de tijd van kinderziektes lagen we met zijn drieën ziek te bed in de slaapkamer aan de tuinkant en hadden puzzels van RVS met echtpaar met paraplu en hondje als logo. Misschien waren die wel uit de tijd dat Pa in verzekeringen deed. Jaren later ontlokte dat hem de uitspraak dat verzekeringswerk met bedrog te maken had. Rechtschapen als hij was dus niets voor hem.

Vanuit de Koning Williamstraat ging pa toen hij zonder werk was denk ik, met de fiets er op uit. Siem voorop op een houten omklapbaar kinderzitje en steuntjes bij de vork. Ik achterop op een kussen. Ik moest pa goed vast houden maar ben op zeker moment toch van het kussen gegleden. Pa reed zonder erg verder, maar is wel teruggekomen om me te halen. In die tijd gingen we met pa ook eendjes voeren in de buurt van het gemeenteziekenhuis bij de Provinciale weg waar later ook het overdekte zwembad gelegen was. In dit bad kreeg je ook van school zwemles. Lopend vanuit school, heen en weer terug. Iets vond ik eng, maar ik weet niet meer wat. Ik kon toen al zwemmen.

We gingen ook wel met de trein. De trein had in een treinstel verschillende coupes met een deur en een ruimte met twee houten banken voor samen acht personen. Op een foto van vroeger sta ik als 2-3 jarige in een wit (zeker nepbont) jasje en een pels/pees? (muts) op mijn kouwe wind hoofd. Het jasje had kleine krulletjes net als ik en ineens herinnerde ik me dat mijn vader me alleen in die periode poedel noemde. Toen het jasje niet meer paste en ik ook niet blafte, was de poedelperiode voorbij.

Niet ver van de Koning Williamstraat, had mijn vader een volkstuin, waar je via smalle straatjes en planken zelf te bedienen ophaal bruggetjes naar toe ging om te spelen en mee te helpen met oogsten en turf stapelen.

De turf van het veen uit de sloot, werd in vormen geschept en te drogen gelegd. Het was naast de kolen en briketten een goedkope brandstof voor de gewone potkachel.

Over de Gouwbrug naar de Volkstuintjes

Aan de slootkant lag onder een afdak de roeiboot, door pa zelf gemaakt. Daar gingen we soms samen de polder mee doorvaren. In de oorlog hebben we heel veel profijt van de tuin gehad.

Toentertijd stond er in de bocht een school met plein, waar we wel mochten spelen, maar niet voor onderwijs heen gingen. Dat was om te beginnen de 'bewaarschool' achter de kerk, gerund door de zusters J.M.J. Het was aan de Bloemgracht waaraan ook de lagere meisjesschool lag. Van de bewaarschool kan ik me nog zuster Amedina en zuster Bernardus herinneren. Je had er blokken en mozaiekdozen, prikpenen en priklappen, kwastjes en potjes Gluton (lijm), papierrepen om te vouwen en echt gekleurde vouwblaadjes. We zongen kinderliedjes en kregen veel creatieve vorming. Het was er leuk.

Toen jij, Siem, de leeftijd had, was jij niet zo enthousiast. Zuster Bernardus die je liefdevol van moeder overnam, werd als dank door jou flink geschopt en vanwege het habijt kwam dat waarschijnlijk minder hard aan. Tot 6 jaar zijn we daar samen geweest. Met kinderen uit de buurt "Passant" en "de Ronde" gingen we naar en van school. Wanneer we niet door liepen klonk het "kinderlokker" en zetten we het op een lopen. We wisten niet wat het betekende, maar het klonk eng als in een fout sprookje.

Daarna ging jij naar de 'Boneschool', de St. Jozefschool en ik naar de Bloemgracht.

Jij kwam terecht in de klas van juffrouw Ruijs, een wat moeizaam begin omdat ze je niet doorgronden kon. Later kwam juffrouw Spil in beeld en meester van Raaij, die ook bij de padvinders was. Het hoofd was meen ik meester Tervoort. Je moest via een smalle straat vanaf de Oostzijde naar de school die aan het water lag. De Jan Sijbrandsteeg.

Ik ging naar de meisjesschool aan de Bloemgracht 'St Jozefschool'. Een statig gebouw met brede gang en aan weerskanten lokalen. Naast de school was een ommuurde speelplaats met ijzeren toegangspoort. Naast de speelplaats was nog een dependance van de kleuterschool. Daar gingen we na de dagelijkse schoolmis (nuchter) ons brood eten en het (hoestdrankflesje) lauwe thee opdrinken.

Daar zat maandags ook een zuster bij wie je kon sparen: zegels van de spaarbank "Nut van het algemeen". Spaarkaat op naam, model als van vroeger het AH zegelboekje.

De meisjesschool aan de Bloemgracht

Het kerkbezoek werd aangetekend en aan het eind van het schooljaar werd je in verhouding beloond met kerkboekje of rozenkrans of heiligenlevens.

Met Sacramentsdag was er een processie. De 'bruidjes' in het wit en de jongens in hun zondagse kleren verzamelden zich op het schoolplein. De jongens droegen kleine vaantjes en de meisjes meestal witte zoetgeurende bloemen. Enkele oudere jongens en meisjes mochten een baar dragen met Maria en andere heiligen. Dan staken we de Bloemgracht over naar de Bonifatiuskerk aan de Oostzijde met zij-ingang aan de Bloemgracht.

Oostzijde met St. Bonifatiuskerk.

Zondags was om 10 uur de kindermis. Na de mis was er een soort opvang in de meisjesschool met een semi-godsdiensig tintje.

Elke ochtend door de week, zaterdag was toen ook nog een schooldag, begon met een maandelijks nieuwe overdenking met gebed vanuit het "Apostolaat des gebeds". Daarna varieerde het per dag met catechismusles of overhoring, bijbelboekjes lezen of meneer kapelaan die over de kerk kwam vertellen. Rituelen en voorwerpen als kleding passeerden de revue.

Toen in de eerste klas, rond de leeftijd van 7 jaar, mocht je je eerste Communie doen en leerde je je biechten en je "zonden" herkennen en erkennen. In de derde klas, nu groep 5, gaf zuster Juditha uitleg over de ogen als spiegel van de ziel. Op het bord werden zonden voorgesteld als grote of kleine vlekken. Op mij, ik had en heb nog het boek van de kinderbiecht, maakte dat een diepe indruk. Voor de spiegel zag ik in mijn groene ogen "grote" en "kleine" bruine stippen. Ik vermoed dat mijn moeder me "uit die droom" geholpen heeft. Ik ben het verhaal blijven herinneren, maar zonder stress. Zelf denk ik nu een ruim geweten te hebben en leef daar ook naar.

Van de eerste klas herinner ik me juffrouw Vink* en het aap noot mies lees-leerbord. Van de tweede klas zuster Arnoldinia met het leren van de tafels, rode en witte rondjes om een groep te vormen, En maar "stampen". $1 \times 2 = 2 \times 2 =$ enz. Van de derde klas herinner ik me zuster Juditha, die me ooit een aantekening mee gaf op mijn rapport dat ik nu weer ijverig was**.

**Juffrouw Vink was kwekeling met acte gediplomeerd onderwijzeres, maar onderbetaald.*

*** Van tante Aat kreeg ik na dit rapport een lepeltje met een A.*

Van de vierde klas herinner ik me de dubbelklas, half drie - half vier. Deze zuster kon prachtige verhalen vertellen o.a. over geschiedenis. Vertellen met voorlezen.

Van de vijfde klas herinner ik me juffrouw van Gosten (Osten?). Indrukwekkend streng. Bij haar moesten we vóór de klas een liedje zingen voor het rapportcijfer. Als ik er nu nog aan denk voel ik nu nog buikpijn en mijn hoofd knalrood worden. In die tijd kregen we, het was oorlog, extra

een grote sinaasappel die je ter plekke op moest eten. Ik vond dat mijn moeder die wel verdiende en de schil dunnetjes ingeleverd en de sinaasappel in mijn "smokkelzak" aan een band onder je rok mee naar huis "gesmokkeld". In de keuken heeft ze hem heerlijk opgegeten.

In de zesde klas herinner ik me juffrouw van Leeuwen en vooral de dictees die we elke week zeker één keer moesten maken. Aan deze juf mocht ik de melk-, brood- en boterbonnen geven die moeder over had wanneer vader alleen of met een van ons naar de Weere was geweest en thuis kwam met bonen, melk, boter en soms ook zelf gemaakte kaas. Ik lustte geen roomboter, maar wel die zelfgemaakte boerenboter.

Het hoofd van de school was zuster Odilia, die voor schooltijd ook vaak op de speelplaats was. Toen ik verschrikt "ho" riep toen ik tegen haar aan botste, wenkte ze me met haar wijsvinger terug en zei belerend: "meisje, geen ho maar pardon". Mijn eerste woordje frans.

In het laatste jaar van de oorlog (1945) ging ik naar de Mulo, waar Staats de scepter zwaaide en "Big" meneer Jägers wiskunde gaf. Het grootste gedeelte van het jaar was er geen of nauwelijks school. Ik kreeg privé-les Frans bij meester Staats thuis. Papa Fume une pipe!!

In 1939 verhuisden we denk ik wegens ruimtegebrek, naar de Prins Hendrikstraat 46. Qua sanitair gingen we er op achteruit, een tonnetje dat 1 a 2 keer per week werd opgehaald (vol) door de "Eau de Cologne" wagen. Jaren gingen voorbij voor we een echte douche en toilet kregen. De Volkstuin, hoewel verder van huis, werd aangehouden. De oogst werd lopend opgehaald met de kinderwagen waar Truus was uitgegroeid.

Prins Hendrikstraat

In het midden kon een stuk weggehaald worden zodat wanneer de vermoeidheid toesloeg, twee zitplaatsen konden worden gecreëerd. Ook gingen we met de "zit" wagen voor inenting (ik meen Tyfus in je borstbeen) naar het St Jan ziekenhuis. Siem is daar nog een tijd onder behandeling geweest van dr. Thierry een zenuw kinderarts geloof ik. We leenden boeken bij de bibliotheek aan de Bloemgracht. Alle boeken waren met bruin papier gekaft. Ieder lid kreeg een catalogus met een supplement als er nieuwe boeken waren ingekocht. Toen heel gewoon en overzichtelijk.

Omdat we vlakbij de Zaan woonden moesten we als de bliksem op zwemles in het zomerbad van Pesie gelegen aan het eilandje tegenover de Prins Hendrikkade. Er waren zwemtijden voor

Het buitenzwembad op het Ponteiland

jongens en meisjes en enkele uren voor gemengd zwemmen. We kregen les in het eerste bad met behulp van leren riemen, waarmee je in het water hangend de slag kreeg aangeleerd. Ging dat goed, dan mocht je aan de haak en daarna oefenen met een band van kurkblokken. Trainen in afstand in het tweede bad, waarin je net kon staan en daarna onder toezicht proefzwemmen in het derde bad met een springtoeren van 3-6- en 9 meter. Springen van de 9 meter was een sensatie.

Vóór we mochten zwemmen moest eerst het opgedragen werk klaar zijn als worteltjes schrapen, bonnen afhalen of doppen. Daar werden we zeer bedreven in. Met het zwemdiploma op zak mochten we ook alleen met de roeiboot weg. De boot lag in de sloot aan de overkant van de straat in de Kattengattensloot die in verbinding stond met de Zaan. We roeiden naar de

houthaven achter het eiland en gingen vandaar het Westzijderveld in langs molens en via soms te smalle slootjes.

's Zomers gingen we bij mooi weer wandelen. Via de Zuiddijk, rusten bij de bocht van het kerkhof. Daar rolleborden we van de dijk en vlochten we kettingslierten van madeliefjes. Via Tuindorp, Oostzaan en de Fokkerfabriek van toen naar het IJ.

Als er geld was gingen we luxe met de Alkmaar-pakketboot tot het Vissershop*, waar een klein pontje de verbinding vormde tussen de Prins Hendrikkade, het eilandje en de haven weer terug naar het Vissershop*. Geen geld dan terug via de Spaarndammerbuurt, de Hemweg, de gratis speeltuin, de Hembrugpoort, en de haven naar huis.

De Alkmaar Packetboot aan de steiger

**Wijk in Zaandam-Oost, westelijk van de [Zuiddijk](#), zuidelijk van de toevaart naar de [Hananpadsluis](#). Het Vissershop ontstond door aanslibbing en werd bij de droogmaking van het IJ en het graven van het [Noordzeekanaal](#) geheel drooggelegd en door een dijk beschermd. De naam 'hop' komt in geheel Noord-Holland voor en duidt steeds een door aanslibbing ondieper en kleiner wordend water aan. Bij het Vissershop meerden de Zaanse IJ- en Zuiderzeevissers hun botters. Na de drooglegging werd het Vissershop aanvankelijk als bouwland benut. Vanaf de Eerste Wereldoorlog werd het Vissershop bebouwd, zowel met bedrijven als woningen.*

Fietsen deden we ook. Pa maakte met houten blokken om de pedalen de fietsen op maat en voor Truus had hij een karretje achter zijn fiets gemaakt. We reden naar Volendam, gingen daar in kostuum op de foto en reden dwars dor de weilanden weer naar huis. Ook richting Blaricum fietsten we. Op een pleisterplaats was weinig te koop. 'Kwart' geprobeerd (water met citroensap), niet te "zuipen". Dus dorstig terug naar huis. Maar... fietsen konden we. Met pa fietsten we naar de Weere om eten te halen. Op de terugweg kregen we een keer panne bij Hensbroek. Pa probeerde toen van een stel fietsen 1 exemplaar te maken. Ik weet dat hij het probeerde, dat we thuis gekomen zijn, maar hoe het uiteindelijk is opgelost weet ik niet meer.

Met moeder ben ik ooit terug uit de Weere gereisd met de bus naar Hoorn. Vandaar met het boemeltje naar Amsterdam waar we aan kwamen rond 'Spertijd'. Dan mocht je niet meer over straat. We konden niet naar huis meer, en werden ondergebracht bij het Leger des Heils "bed and breakfast". Spannend ook.

In de grote vakantie mochten we meestal logeren in Blaricum bij tante Dora en oom Harry. Oom Harry was handelsreiziger in school en kantoor artikelen en was in het bezit van een auto waarmee hij ons soms op haalde. We gingen ook wel met de trein, en van Bussum met het trammetje dat langs heuse villa's 'klingelde' om te waarschuwen voor het gevaar.

Tante Dora nam ons met An en Henk en buurkinderen mee naar de hei, de Tafelberg, een speciale plek waar je wandelend langs de Schapendrift uiteindelijk een heerlijke speeldag beleefde. Ook zijn we wel op een platte boeren wagen met zijn allen naar de speeltuin Oud Valkenveen* geweest. Schommelen, kanoën en een loopbrug door het water en glijbanen waar we onze jurken en broeken versleten, echt, door het intensieve naar beneden glijden. We konden ons geluk niet op. Tante Dora was super!!!! Bij haar kregen we ook spekpannenkoeken. Wel lekker, maar mijn buik speelde ervan op.

*Naarden

Tegenover hun huis was een korenveld dat in de vakantie vol korenschoven stond, waar je als kind in die dagen vrij mocht spelen. Dat kun je je haast niet meer voorstellen, dat zoiets echt gebeurd is.

We zijn ook een keer met de buurtschipper naar oom Piet en tante Ka (*in de Weere*) gestuurd. Naast vracht gingen er ook passagiers mee. Moeder leverde ons af en toen de boot door de sluis voer en moeder ons uit zwaaide begon Truus te huilen, maar de schipper stopte niet. En via de Zaan en het kanaal naar Kolhorn belandden we in 't Veld, Nieuwe Niedorp, op de boerenplaats van oom Piet en tante Ka. Daar sliepen we in een echte bedstee met de deurtjes op een kier, Heel knus! Oom Piet at vier keer op een dag, heel vroeg in de morgen, met koppestijd rond tien uur, 's middags

warm en 's avonds brood. Vooral 's middags deed hij zich tegoed. Dan 'danste' hij het eten omlaag, waar we met verbazing naar keken. Hij gaf ook onderdak aan een Duitse soldaat, die gedeserteerd was. Onkel Paul genoemd. Verder had hij ook onderduikers in de Boet (schuur). Het was er anders, landelijk, maar niet gezellig als bij tante Dora.

Ik denk dat Truus door Pa en Moe is opgehaald. Wij drieën zijn later met een tantezegster van tante Ka naar de Weere gelopen via Schagen (?) en heel veel pittoreske dorpjes waar Ali (*staat nog op een foto met kinderen van Annie?*) leuk over wist te vertellen.

Opoe Leijen woonde in het kostershuis naast de kerk met een bedstee in de kamer en ook een aparte luxe slaapkamer beneden en een zolder slaapplek achter een gordijn. Daar stond ook een antieke poppenwagen met van die grote ijzeren wielen.

Bij opoe en tante Aagje, die voor haar zorgde en op de pastorie huishoudster was, eerst met oude Marie, een gezellige "schommel" en wat later met de wat bazige jonge Marie speelden we rond de kerk in de tuin en mochten ook de toren beklimmen. Daar heb ik een soort hoogtevrees ontwikkeld. Op de begraafplaats naast de tuin van de kerk lag onze opa begraven (vader van opa Leijen). Onze opa Leijen gokte op de beurs toen hij in Bergen bollenkweker was. Zij woonden op het Woud tussen Bergen en Egmond.

Tante Aat die met haar broers Jaap en Piet in Bergen op school ging haalde voor ze terug naar huis liepen de krant op. Zij keek al gauw met kennis van zaken de beursberichten na. Huppelend verder bij goed nieuws en met vertraagde pas bij daling van de beursnotering. Hij verloor en verhuisde naar de Weere waar hij koster werd en uitbater van een Café vlak bij de kerk aan de Veeken (*Vekenweg?*) richting Abbekerk.

Toen ik een jaar of twaalf was mocht ik ook een keer in Utrecht logeren bij verre familie van moeder Westbroek-Slobbe. Hun dochter was bij ons geweest en ik mocht mee terug. We gingen naar een film over ballet, niet echt boeiend. Ik voelde me er al met al niet prettig, heb stiekem mijn koffer gepakt en ben 's morgens de deur uit geglipt. Ik zocht naar het huis van de zusters Augustinessen van St Monica, waar een vroeger huisnaaister van ons, Marie Duivenvoorden, was ingetreden. Die heeft mijn verhaal aangehoord en op de trein gezet. Weer terug naar huis.

Telefonisch waren wij niet te bereiken, dus onverwachts stond ik weer voor de deur. Ik kreeg flink op mijn donder omdat ik die mensen in Utrecht de stuipen op het lijf had gejaagd. Moeder zal haar excuus wel gemaakt hebben. Van verder contact is bij mijn weten geen sprake meer geweest.

Toen in een heel strenge winter de Zaan compleet was dicht gevroren en sleepboten met ijsbrekers voor een vaargeul zorgden ten behoeve van de scheepvaart gingen we uiteraard zonder toestemming ijslidden (?), van schots op schots naar de overkant en terug. Stoer!!!

Met Pa gingen we tijdens een strenge winter schaatsen aan de stok achter elkaar over de Gouw langs Koek- en Zopietentjes. Fantastisch! In Zo'n winter met spekgladde straten haalde Moeder ons

van school met sokken van pa over haar schoenen.

Terwijl wij op de Zaan schaatsten bracht oom Piet 'Praat?' een piano bij ons thuis. Hij was een pianostemmer en een kennis uit Alkmaar die inmiddels in Zaandam woonde. Waarschijnlijk een prijsbewuste deal! Op pianoles! Ik bij de zusters, Harry aan de overkant van de straat bij Afra Thomas (?). En ja hoor "alle eendjes zwommen in het water". Uiteindelijk speelden Har en ik Quatre Mains op de bruiloftsday 6 mei 1945 toen ze twintig jaar getrouwd waren en de oorlog ook net voorbij was.

In de oorlog was het vaak spannend en zat de angst er goed in. Dan ging het luchtalarm soms net af als we op de Prins Hendrikkade liepen. We renden dan zo hard we konden naar het huis van Thijs Swart van de koekfabriek. Steevast kregen we daar lekker koekjes voor we weer veilig door konden naar school. Ik denk dat moeder thuis met schietgebedjes bezig was.

Ook werden we een keer 's morgens na de mis met moeder en andere kerkgangers naar de Burcht gedreven. De kapelaan was verraden en zou onder de kerk met onderduikers in het verzet zitten. Ik meen dat ze niets konden vinden en willekeurig mannen oppikten bij een razzia in de buurt. Pa was ziek thuis en moeder stond doodsangst uit. We hadden op de vliering wel een 'onzichtbare' schuilplaats achter een schot, waar ook het koper en de radio verborgen was, maar toch. Uiteindelijk mochten wij naar huis en zijn een aantal mannen als represaille doodgeschoten op de hoek van de Burcht - Prins Hendrikkade. Hun namen zijn vermeld op een ingemetselde steen.

Aan het eind van de Westzanerdijk lagen in de polder graanboerderijen. Soms gaven die mensen de gelegenheid om tarwe te kopen. Met een grote door moeder gemaakte stoffen tas ben ik daar ook in de rij gaan staan. Met een tas vol graan kon ik terug, een lange weg en het was zwaar trappen. Het was bijna acht uur toen ik de Prins Hendrikkade op draaide. Ik had het gered net voor Spertijd thuis. Spertijd gaf aan dat je je niet meer op straat mocht begeven en elk huis volledig verduisterd moest zijn. Op het eind van de oorlog toen er geen elektriciteit meer was moesten oliepitjes zorgen voor de verlichting of kaarsen als die te krijgen waren. Een gezellige avond bestond uit aanmaaklimonade en het doppen van pindas op een krant. En 's winters met bedsokken, een warme kruik en een extra 'wolletje' gebreide borstrok naar bed. Op de borstrok was een medaille, een zogenaamde Scapulier* gespeld, om je voor onheil te vrijwaren.

**Zitten als ik me niet vergis nog in mama's geldkistje*

Op boerderijen langs zijstraten van de Zuiddijk kon je soms terecht voor een bus volle melk waar de volgende dag een dikke laag room kon worden afgeschapt.

In de 'hongerwinter' konden sommige kinderen uit grote gezinnen bij ons aanschuiven aan tafel. Een was het broertje van Nel Meulenkamp die voor ons naaiwerk verrichtte. Zijn naam was Jan (*Meulenkamp*). In de winter als het schemerig of donker was bracht mijn vader ze veilig thuis.

Een dag had ik vooruit rennend naar huis een zwerver binnen gelaten die honger had. We aten erwtensoep en eerlijk het leek of de pan niet leeg raakte. Ik heb de man nog eens gezien op de Gedempte Gracht, maar het voorval is me altijd bijgebleven. Ik mocht overigens, bestraffend toegesproken, van moeder nooit iemand zomaar binnenlaten in het vervolg.

Moeder beheerde de financiën, Ze had een Brabantia blik (nog in bezit van Margot?) met vakjes voor de huur, kleding, kolen, gas licht, vakantie en belasting, huishouden en diversen. De gasmeter liep op muntjes, die je kopen moest. Pa kreeg zakgeld. Dat besteedde hij meestal aan goede doelen. Moeder was 's avonds meestal werksokken van sajete*, een soort wol, voor pa aan het breien of sokken aan het stoppen. Toen ik oud genoeg was moest ik ook mee helpen.

Sajete, ook wel als **saaijete geschreven, of **saai**, is een garen uit korte wolvezels. Eerst wordt in de spinnerij een sterk gedraaid (getwist) garen gesponnen. Het garen moet vanwege de korte vezel sterk gedraaid zijn om voldoende sterkte te krijgen. Twee tot vijf van deze garens worden daarna samengetwist tot sajete en dan geleverd. In Nederland werd de traditionele visserstruiken gebreid van sajete dat in kleuren als Nassauws blauw en Nassauws beige, marineblauw, donkerblauw, korenblauw, grijs en zwart was geleverd.^[1] Door het vollen (laten vervilt) van het weefsel werden de vezels dichter ineengewerkt, waardoor een stevige, waterdichte stof ontstond, die minder vatbaar was voor krimp. Volgens de traditionele methode werd het weefsel gedompeld in een grote bak met heet water, aangevuld met urine en/of vollersaarde, maar ook wel met zeep. Vollersaarde (bentoniet) is een vette klei die het vuil uit de vezels opneemt. Met deze chemicaliën werd de lanoline uit de wol opgelost. Door het weefsel met de voeten aan te stampen ging de stof vervilt en krimpen.*

Pa wilde als jongen iets in de metaal worden, maar dat mocht niet van zijn vader de bollenboer. Hij is in dienst geweest, mooie foto in soldatententue, buschauffeur, verzekeringsagent, twaalf ambachten dertien ongelukken en vond uiteindelijk zijn plek bij Evenblij vatenfabriek.

Mallegatsloot met de achterzijde van de firma Eevenblij die aan het Breedweer gevestigd was.

Toen zat hij 's avonds met zo'n ouderwets kladblok te tekenen en berekeningen te maken voor machines die het werk konden vergemakkelijken. Voor de benodigde materialen ging hij naar Voet oud ijzerhandel op de Zuiddijk. Hij werd zeer gewaardeerd en werd na de oorlog naar België uitgezonden om de nieuwe vestiging van door hem bedachte machines te voorzien. Daar was hij in de kost en maakte kennis met room hoorntjes en oublies. Voor die oublies smeedde hij een wafelijzer en een tangetje om de rolletjes te draaien. Dat heb ik nog (tangetje in de keuken - Btw nu bij Margot en Ton). Oublies warend e traktatie waarmee we op school voor onze verjaardag mochten uitdelen.

In die tijd bestonden nog geen supermarkten. Een enkele grootgrutter als Albert Hein, Simon de Wit en de Gruijter met zijn snoepje van de week en het motto 'en beter waar en tien procent'. AH was verboden gebied, de werknemers werden uitgebuit vond Pa. Het liefst werd de klandizie

gegrond aan katholieke middenstanders. De slager kwam 'Horen' bestelling opnemen: meestal een pond lendelappen, half pond gehakt, een stukje metworst en leverworst en een pak rundvet. De bakker kwam elke dag met zijn broodkar.

In onze straat waren ook een aantal winkels. Hille de Kruidenier waar we stroop – en jampot lieten vullen en biskwietjes uit diverse koekblikken konden kiezen. Daar tegenover was korte tijd een melkwinkel en op de hoek van het Skagerak was een 'merk kruidenier' die de eerste pakjes Blue Band verkocht. Daar gingen we een keer om een kilo suiker, met de fiets die we eerst uit de schuur moesten halen. Dat ontlokte mijn vader de volgende uitspraak: 'Jullie, jullie, ..jullie gaan nog op de fiets naar de communiebank'. Ik ben nooit vergeten met hoeveel minachting dat werd uitgesproken. Schuin

tegenover was Thomas, de sigarenwinkel, waar de sigaar voor de geestelijke werd gekocht en onze tabaksbonnen geruild voor suikerbonnen. Aan het eind van het tweede gedeelte van de straat woonde de melkboer Brouwer waar de jongens wel eens mochten helpen. Hij verkocht aan huis vanuit de garage en ventte met een melkkar vol bussen met maatkanen.

Op gezette tijden kwam ook de vodenboer langs met zijn 'unster' weeginstrument aan een veer, waar de zak met voden het gewicht bepaald en zo de prijs werd bepaald wat je er voor kreeg. Een aardappel en groentekar deed ook de ronde en op de Zuiddijk was de groenteha van Steens die een paar huizen verder in onze straat woonde. Daar moest ik wel eens een pond zuurkool uit het vat halen. Omdat ik er onderweg van snoepte vroeg moeder zich altijd af hoe het kwam dat het minder leek....

In de wintermaanden kwam de kolenboer de kolenvoorraad leveren. Cokes of anthraciet, een luxer soort, of eierkolen en briketten. Daarvoor had pa op het plaatsje achter het huis een schuurlange kolenkist getimmerd met een klep om hem tot op de bodem leeg te scheppen. Een keer in de week kwam de pindaman met een grote blikken trommel op zijn buik met doppinda's en snoepgoed als peerdrops, boterballetjes, ananasblokjes, kaneelkussentjes, zoethout en 'ijsbonbons' met halve spreken.

Op de Zuiddijk dichtbij was het snoepwinkeltje van Naatje Buur waar je voor een cent snoep kon uitzoeken als zakjes zwart op wit, dropveters en ruiten, gepofte kleurige rijstkorrels, snoepkettingen en plakjes kauwgum en spekken. Landsa – bestaat nog - was de banketbakker op de Zuiddijk tegenover het Kattegat voor luxe gebak en grote koeken als Zwitsers vierkante amandelkoeken met glazuur en allerlei met onder andere spoorbanket een reepje kokoskoek met glazuurstrepen. Een paar winkels verder was de bloemenzaak van de familie Kaaijk, de ouders van Marcel en Anslien en nog een broertje. Bloemen en planten van het seizoen, geen luxe.

Tegenover Voet, de ijzerhandel, was beneden aan de voet van de dijk een klompenmakerij, waar klompen op maat en leren klompsloffen werden verkocht. Het rook er ambachtelijk en toen schoenen op de bon gingen en schaars werden gingen wij op klompen naar school. Het moest wennen: 'zulke blokken aan je been'. Maar na een tijdje konden we ook hierop rennen. Rubber laarzen hadden we in de regen en sneeuw periode. De sneeuw kwam in die jaren soms tot boven de schacht in je laars terecht.

Het kopen van nieuwe kleren gebeurde bijna nooit. Pa kreeg een nieuwe jas en maatpak en van zijn oude jas en pak werden door onze naaisters – stagiaires van de huishoudschool denk ik – een keer per week kleren voor ons gemaakt. Moeder tornde alle naden los en van de gekeerde stukken werden broeken en jasjes voor de jongens genaaid. Voor onze bloesjes, overgooiers en jurken, onderjurken met zak voor zakdoek, en onderbroeken werden lappen katoen gekocht. Onderbroeken, directoires, hadden pijpen met elastiek en we droegen er een donkerblauwe gebreide broek overheen.

Ik weet dat we wollen badpakken kregen, gekocht in een winkel gerund door Joden die later opgepakt zijn. De badpakken, zowel voor jongens als meisjes, waren uit een stuk. Bikini's en zwembroeken waren er niet. Ook Pa zwom in echt badpak. Daar moeten nog foto's van zijn. Pa zwom overigens tot ver in de herfst nog in het Noord Zeekanaal, ook toen hij al met pensioen was.

Soms mochten wij ook voor nieuwe kleren naar de Bijenkorf in Amsterdam. Met tante Rie*, een oudere zus van moeder, die lerares fraaie handwerken was en in goeden doen. Met de kinderwagen zonder middenplank gebruikt als wandelwagen voor de kleinsten, gingen we op weg. De kinderwagen werd gestald bij de fietsenstalling onder de Bijenkorf en samen stapten we door die superwinkel. Siem en ik kregen die keer een blauwe jopper - met koperen knopen - van dikke stof net als de houtjes touwtje jas van vroeger. In het restaurant kregen we nog iets lekkers. Ik kan me nu nog die feestelijke gebeurtenis voor de geest halen. Tante Rie was niet getrouwd en woonde samen met een collega in een groot huis aan de Graaf Florislaan in Hilversum met een grote herdershond, duidelijk met geur en al aanwezig!

's Zomers reed er een ijscoman door de straat met zijn ijskar met goudkoperen deksels en ook heerlijk ijs. Met een zielig snoetje kreeg je voor een halve cent een kinderijsje. Heerlijk, maar lang zo lekker niet als de ijsjes van banketbakker Petite in de Sav. Lohmanstraat in Zaandam waar moeder ons soms op trakteerde als ze ons van school haalde.

Jamin begon toen op de Gedempte Gracht met verpakt fabrieksijs, kartonnerig van smaak.

**Tante Maria Johanna Keesen? Lijkt erg op Annie, zie bidprentje!*

Wanneer het weer het toeliet, speelden we buiten met de kinderen uit de straat.

In onze smalle steeg klommen meestal de jongens schrijlings tot de nok van het dak en liepen dan een paar huizen ver.

We hadden een houten step met massieve banden, maar feestelijk was een kaderondje op de step van een van de buurtkinderen, die luchtbanden had. Beurt afwachten!!

Ondertussen hoepelden we met oude fietswielen. Harry hoepelde de stoep op en kreeg het wiel tegen zijn gebit. Tand eruit!. De tandarts plaatste hem weer terug en Harry ging met een omgeknoopte doek als broer konijn door het leven. Ook konden we stelt lopen, hoog en laag en rolschaatsen. Wij hadden een paar zonder kogellagers en op de stoep ging dat goed. Een vriendinnetje van school had luxe mét, die veel sneller en soepeler rolden. Die gingen voor je gevoel bij wijze van spreken een meter voor je uit, voor ons een haast onmogelijke opgaaf. De jongens knikkerden en meisjes gingen "bossen" met 'echte' kralen, die je behendig liefst in een

keer in een kuiltje moest zien te krijgen om te winnen. Knikkeren kon je op twee manieren: het dichtst bij het muurtje of een grote stuiter raken met kleiknikkers. Tollen deden we ook met een priktol of zweeptol. Bij de priktol (getekend door ma) draaide je een bindtouw rond de tol en wierp hem dan weg. Bij de zweeptol zat er een stokje aan het touw, waarbij je hem door liet gaan met zweepslagen (ook getekend door ma ☺).

In de hele straat was geen auto te bekennen. Een lang springtouw over de weg en met veel tegelijk springen of achter elkaar volgen. Kaatseballen met twee, drie of vier ballen tegelijk en bokspringen, en diabolo- en jojo-en om het langst. Groepsspelletjes ls moeder mag ik reizen end an zoveel stappen als de plaatsnaam aan lettergrepen had en een streep twee streep drie wie heeft de bal, die mooie bal van goud. Raden wie de bal achter zijn rug had.

Binnen speelden we misdienaartje met een echte uitrusting van tante Aat uit de Weere. Wierookvat en consecratiebel en kelk met water en wijnkarafje en pepermuntjes. Met het misdienaarboekje hebben we zo onze eerste Latijn geleerd: 'Ite missa est....'. Mens erger je niet, Ganzenborden, kaartspelen als 31-en, Hartenjagen, zwarte Pieten, Liegen en Klaverjassen. Ook Dammen leerden we.

Voor het naar bed gaan moesten we nog rozenkrans bidden, met je knieën op de kokosmat. Voor hoeveel goede doelen zullen wij de hemel hebben bestormd?!

Eind augustus was de kermis week. Op de Burcht stond de zweefmolen, de rupsbaan en de botsautootjes. Op de Kademuur wat knikkerautomaten en kramen met oliebollen, wafels en zuurstokken nougat en kaneelstokken. Op de Gedempte Gracht stond de draaimolen en de Waarzegster. De attractie waarbij je op een onmogelijke manier een soort bewegende trap moet beklimmen en ook talloze goktentjes met ringen om flessen, blikken omgooien en touwtjes trekken en niet te vergeten het roos

schieten. Voor dat alles kregen we per persoon kermisgeld. Daarmee kon je zelf kiezen hoe je je het ging besteden. En ... op was op. De volgende morgen vroeg, extra vroeg, gingen we muntjes zoeken die de portemonnee wel uit waren gegaan, maar tussen de wal en het schip terecht waren gekomen. Dat leverde best wel vaak wat op, mits je vroeg genoeg was.

De laatste maanden van de oorlog was er aan alles groot gebrek. Geen brandstof, geen elektriciteit, weinig voedsel. Toen kocht Pa bij Voet een drum die hij halveerde en waarvan hij een noodkachel maakte met een platte bovenplaat. Daarop werden 'platters' gebakken, een ongedesemd plat rond stuk deeg, eetbaar met jam erop. Bij Evenblij kreeg pa houten duigen van afgeschreven vaten, in sommige vaten had Whisky gezeten en dan werd er door pa op een ingenieuze manier likeur van gedestilleerd. Tante (welke?) die er wel pap van lustte raakte een keer donken bij ons in bed. Alsof ze op de woeste zee was beland...

In die tijd hadden we ook een kookboek voor 'smakelijke' surrogaat recepten: 'Koken nu!'. Daaruit komt het door velen zeer gewaardeerde recept bruine bonen gehakt. Harry kon je er onder 'begraven'. Het kookboekje staat op mijn keukenrek tussen de andere kookboeken (wie heeft die??).

's Zomers werd er een amateur wielervedstrijd georganiseerd, een rondje Prins Hendrikstraat – Prins Hendrikkade, afstand een kilometer per ronde. De broer van Afra, de sigarenboer Thomas, was een van de deelnemers. Op de dag van de wedstrijd mochten de renners zich om kleden achterin de schuur van de mensen en was het circuit met touwen afgesloten.

Je kon de straat noch in – noch uit tijdens de webstrijd. Had je andere plannen, dan kon je vóór de start gaan en na de finish terug komen.

In onze jeugd bestond er geen koelkast, of vriezer en evenmin kenden we het begrip magnetron. We hadden wel een 'hooikist' een houten kist gevuld met hooi en plaats voor pannenvoedsel als soep, bruine bonen, erwten die na aan de kook gebracht te zijn hierin verder gegaard werden. Pan in kranten gewikkeld op een plek in het hooi. Spaarde aanzienlijk in de stookkosten. Om vooral groenten in de winter door te kunnen eten 'als vers' werd er geweckt. Je had een weckketel nodig met een centrale thermometer en weckpotten in verschillende maten, van twee liter en van een liter. Die glazen potten hadden glazen klem deksels die met een rubber ring met trekclipje zorgden voor het luchtdicht bewaren van de inhoud. De groenten werden tot een bepaalde temperatuur in de ketel verhit. Gesteriliseerd! Een pot die na het proces niet goed dicht bleef moest apart gehouden en snel op tafel gepresenteerd worden. Op zolder hadden we ook twee houten tonnen of Keulse potten voor groenten die in zout de winter overleefden: snijbonen en zuurkool (witte kool om te starten). Soms ook sperciebonen die voor ons net als snijbonen geen lievelingskost vormden.

Papa Pieter hield van zoute bonen. Daarom alleen al stonden er in ons gezin (Logman) twee groenten op tafel.

Annie Logman - Leijen

31-01-1932 - 15-11-2023